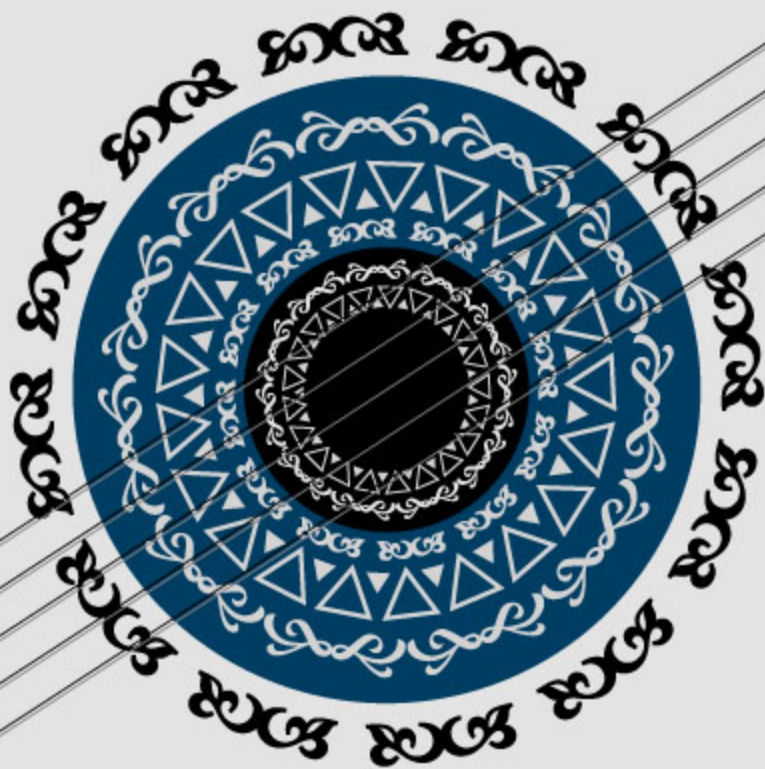

מקדם ומים: מורשתו הרב-תרבותית של אשר שמעון מזרחי

עוד ופיוט: שירת קודש עברית מארצות האסלאם
במסגרת פסטיבל העוד הבינלאומי, ירושלים 2006

יום א', כ"א בחשוון תשס"ז, 12.11.06, שעה 21:00 • מרכז שמשון - בית שמואל

על העוד, הפיוט ומה שביניהם: מורשתו של אשר מזרחי

מראשית התפתחותו בתקופה הבתר-מקראית, עוצב שיר הקודש העברי, הפיוט, כשיר לזמרה המשובץ בתפילות החובה בבית הכנסת. המגבלה ההלכתית על השימוש בכלי זמר בבית הכנסת, גרמה להתפתחות הפיוט כז'אנר קולי מובהק – לסולן, לסולן ומקהלה, למקהלה ואף לשתי מקהלות לסיורגין. מהפך הדרגתי בתפישת הפיוט כשיר ליטורגי לביצוע בבית הכנסת בלבד, חל במקביל לעיצובן הסופי של נוסחאות התפילה הקבועות. בעקבות תהליך זה החלו לשיר פיוטים גם מחוץ לבית הכנסת במעמדים מיוחדים וכן בשמחות משפחתיות ובאירועים קהילתיים אחרים. בהקשר זה בולטים במיוחד המעמדים הדתיים בלילות שבת, שהתהוו בקרב המקובלים בצפת במחצית השנייה של המאה השש עשרה ואילך. המעמדים הללו, אשר כללו לימוד וזמרת פיוטים, מוכרים כיום בציבור הרחב בשם "שירת הבקשות". מעמדים אלו התפשטו, במתכונות שונות, מצפת לקהילות ישראל בארצות האסלאם, מן הקצה המערבי של צפון אפריקה ועד לפרס שבמזרח. נציין שההתפתחות המואצת של שירת הקודש העברית מחוץ לתפילה, אופיינית לקהילות הספרדיות והמזרחיות ואין לה מקבילה בקהילות אירופה.

ביצוע הפיוט בימי חול מחוץ לתפילות החובה בקהילות המזרח ובצפון אפריקה, אפשר את שילובו עם הלחן האמנותי והעממי של כל ארץ ומחוז, כולל הליווי הכלי. כתוצאה מכך הפך העוד – הכלי החשוב והנחשב ביותר ברוב ארצות האסלאם – למלווה קבוע של הפיוט, לבדו או ביחד עם הכלים האחרים המרכיבים את האנסמבל המזרחי, כגון הנאי (חליל), הקמנג'ה (כינור), הקאנון וכלי ההקשה השונים. את זמרת הפיוט מלווים העוד ויתר הכלים באנסמבל באוניסונו (כלומר בו-זמנית) או בצורת דיאלוג בין הזמרה לנגינה, שבו משולבות לפעמים יצירות כליות סולניות. לחני הפיוטים שונים ומגוונים בסגנונם. אנו מוציאים בהם גם לחנים במקצב חופשי (המכונים בלשון הפייטנים "פתיחה" או "מאוול"). וגם לחנים בעלי פעמה קבועה המהווים יצירות מורכבות מסוגות שונות, שמבוססות כולן על תבניות מקצביות מחזוריות הנשמעות בכלי הקשה.

אוספי הפיוטים המודפסים שמהם שרים הפייטנים בימינו כוללים בערבוביה פיוטים מתקופות שונות, והם גלגולים מאוחרים של אוספים שנשתמרו ברובם בכתבי יד ועברו שינויים רבים במרוצת

הדורות. אך טעות היא לייחס את היצירה הפייטנית כולה לתקופות קדומות. יצירת הפיוט לא חדלה עד למאה העשרים.

עם הבולטים שבמחברי הפיוטים בדורות האחרונים נמנה אשר מזרחי, שלו וליצירתו מוקדשת תכנית הערב הזה. מזרחי היה מלחין ומשורר, חזן ומורה לעברית ולמוזיקה, ואמן בעבודות יד. הוא חיבר פיוטים רבים, שירים בערבית ובערבית-יהודית ואף כמה שירים בשפת אמו, לדינו. חלק משיריו, בכל השפות, נישאים בפי פייטנים וזמרים עד עצם היום הזה, בארץ וברחבי העולם, לפעמים ללא ייחוס למחבר שלהם.

סדרת המופעים "עוד ופיוט", שאותה הגה לפני חמש שנים המרכז לחקר המוזיקה היהודית באוניברסיטה העברית בירושלים בשיתוף עם בית הקונפדרציה במסגרת פסטיבל העוד, נועדה לקרב את העולם האקדמי לעולם הבמה. התכנית של הערב, המבוססת על עבודת המחקר של יעקב אסל (נכדו של אשר מזרחי ותלמיד מחקר באוניברסיטה העברית), עוקבת אחרי יצירתו של משורר ומוזיקאי בולט זה, אשר השאיר חותם בל יימחה על מסורת השירה והפיוט בתוניס, בירושלים וברחבי העולם היהודי.

אשר שמעון מזרחי (תר"ן-תשס"ז • 1890-1967) מאת יעקב אסל

אשר שמעון מזרחי (אשריקו) נולד בעיר העתיקה של ירושלים בשנת 1890. היה בן ליצחק (שכונה "רבי סחוקה"), שהיה גדול בתורה וידוע כמקרב תלמידי חכמים ותומך בהם, ולוידה לבית אלחדיף מהאי רודוס. כעבור מספר שנים יצאה משפחת מזרחי מבין חומות העיר העתיקה ובנתה את ביתה בשכונה החדשה על שם מונטיפיורי, היא ימין משה, מול בית הכנסת הספרדי. המשפחה התפרנסה מתנור עצים לאפייה שהיה בבעלותה ושימש את כל השכונה. התושבים נהגו להביא לאפייה את הביסקוויט (עוגיות), את הבוריקיטאס וכמובן את החמין לשבת.

אשר מזרחי, שהיה בעל קול נאה וכישורים מוזיקליים משחר ילדותו, החל להתפרנס מחזנות, משירה ומנגינה בעוד. כמו כן הוא רקם "טאליגאס" (נרתיקי טליתות) ופרוכות לבתי כנסת. בגיל צעיר הוא נישא לרחל לבית אלשיך. לבני הזוג נולדו שתי בנות, רבקה ושרה.

בימי מלחמת הבלקן (1912-1913) כשהתורכים גייסו צעירים לצבא, רבים מבני היישוב היהודי בירושלים הסתתרו או ברחו כדי להימנע מגיוס. הרב אליהו פניג'ל, סוחר אמיד וממערציו של אשר מזרחי הצעיר, הבריח אותו מארץ ישראל למלטה באניית משא שהובילה תפוזים, כשהוא מחופש לאחד הפועלים. מכיוון שהקהילה היהודית הקטנה במלטה לא יכלה לקלוט חזן ברמה כמו שלו, עבר לקהילה היהודית הגדולה בתוניס הסמוכה. הקליטה הייתה מהירה, וכעבור שנה הצטרפו אליו אשתו ובנותיו. בתוניס לימד פיוטים מפרי עטו וזמירות מירושלים. משם שלח לירושלים מספר רב של שירים רוויי געגועים לציון, אותם ניתן היה לשמוע בערבי שירת הבקשות. הוא השתלב בהצלחה גדולה גם בקרב האוכלוסייה המוסלמית, שעבורה חיבר והלחין שירים בערבית.

בשנת 1919, אחרי סיום מלחמת העולם הראשונה והצהרת בלפור, החליט אשר מזרחי לחזור לירושלים. בינתיים המשפחה גדלה, כי בתוניס נולדו ילדיהם יהודית ויצחק. עם שובו לבית הגדול

בימין משה, אשר מזרחי משתלב בחיי המוזיקה בארץ ישראל, כותב שירים בלדינו ופיוטים חדשים רבים, מופיע ומלמד והופך לדמות נערצת בירושלים. בספרו "ילדות בירושלים הישנה" (עמ' 212), כותב יעקב יהושע: "אשר מזרחי היה המפורסם מבין כל המנגנים והפייטנים שהופיעו בשמיה של ירושלים. שמו נודע לתהילה גם בקרב הישוב הערבי בערים ובכפרים, ובחורות ירושלים אשר בינתיים הזקינו ושערן הכסיף מספרות: בין המנגנים נתבלט במיוחד אשריקו מזרחי. כולנו, בחורים ובחורות היינו כרוכים אחריו בשל מראהו היפה. שחרחר היה, עיניו ירוקות וקולו נעים ושובה לב. שלא כשאר המנגנים שלבושם היה מרושל, הקפיד אשריקו בלבושו, צווארו היה תמיד עטוף במטפחת משי לבנה או צבעונית, תרופה בדוקה לשמירת גרונו מהצטננות הלילה. בהיכנסו יחד עם חבריו המנגנים היו בני הבית קמים לכבודו. את העוד נשא תחת בית שחיו, נתון בתוך נרתיק של משי לבן. הוא היה צועד מתונות, בחשיבות ובהכרת ערך עצמו". בירושלים למד אשר מזרחי שחיטה, בנוסף לעיסוקיו הרבים, הוסמך כשוחט אך לא עסק במקצוע זה.

בשנת 1926 הוזמן להופיע באלכסנדריה שבמצרים בבית הכנסת הגדול "אליהו הנביא". מלאי התפעלות והערצה, ביקשו יהודי אלכסנדריה מאשר מזרחי שיישאר והציעו לו שישמש להם חזן ושוחט, אך הוא דחה את הצעתם הנדיבה.

מאורעות תרפ"ט (1929) גרמו לשבר גדול במרקם העדין שנירקם בין יהודים וערבים בארץ ישראל. אנשי ההגנה בירושלים הציעו למזרחי להימנע משימוש ב"טרבוש" התורכי, שהיה מסמני ההיכר של הופעתו. הציבור הערבי ראה במעשה זה תפנית לעבר הציונות ומזרחי קיבל איומים אשר בסופו של דבר הניעו אותו לצאת את הארץ ולחזור לגלות תוניס.

מזרחי השתלב בחזרה בקהילה בתוניס והתפרסם בכתיבתו הענפה בשפה הערבית אשר הפכה אותו לדמות מפתח בשירה התוניסאית. גדולי הזמר התוניסאי באותה תקופה, מוסלמים ויהודים, ביצעו את שיריו. הגדולה מכולם הייתה הזמרת והשחקנית היהודייה חביבה מסיקה, "חביבת אל קול" (חביבת כולם). בספרה על חביבה מסיקה, מספרת ג'סי ריאחי על הפגישה הראשונה והגורלית בין חביבה מסיקה לאשר מזרחי: "היא עוצרת אותו, נעמדת מולו ובעיניים חייכניות אומרת – 'אדון אשר, התואיל בטובך ללמדני לנגן על עוד?' 'מי את' שאל; 'אני אחייניתה של ליילה ספ' [זמרת מפורסמת בעצמה]. איך אפשר לסרב? אשר לימד אותה לנגן על עוד וגם כמה כללי יסוד בשירה ובמחול" (עמ' 78-79). לאחר מותה הטראגי של מסיקה והיא רק בת 35, חיבר אשר מזרחי קינת פרידה.

בתחילת שנות השלושים נסע אשר מזרחי להקלטות בפאריס; בין האמנים שנילוו אליו היו שייך אל-אפריט, שאפיה רושדי, ודלילה ומסעוד אחביב. חברת פֶטָה צילמה סרט קצר, מעין קליפ, עם שיר של אשר מזרחי, שבו הוא עצמו שר ומנגן בעוד. הסרטון הוקרן בבתי הקולנוע לפני הסרט המרכזי. בסוף שנות השלושים התקבל מזרחי כחבר באיגוד היוצרים והמלחינים הצרפתי. בשנת 1946 הוציא אשר מזרחי את ספרו "מעדני מלך", בדפוס מכלוף נג'אר מסוסה, ובו ריכז חלק מפיוטיו.

חמדי אבסי בספרו "תוניס שרה ורוקדת" (עמ' 27) מציין ששייך אל-אפריט חייב את שירו המפורסם ביותר "תספר או תתכיר" (סע ותכיר את טעם הגלות) לאשר מזרחי. כך, גם בשיר שנכתב בערבית לקהל הערבי, מבטא אשר מזרחי געגועים למולדתו. חמדי אבסי גם מספר שקולו של אשר מזרחי היה מהראשונים שבקעו מתחנת השידור החדשה שהוקמה בתוניס וששירו הראשון ששודר היה "אעטיני בוסה מין פומק, אשווי דמאק יאה מחלק" ("תני לי נשיקה מפוך, אלוהים כמה שאת יפה")

שהפך לפופולרי מאוד והיה בפי כל. רדיו תוניס אפשר לאשר מזרחי להשתתף מדי שבוע, בימי שני, בתכנית בשפה העברית. באחד מימי השני שבהם שידר מזרחי באופן קבוע חל חג השבועות והוא לא הסכים להופיע. תקרית זו גרמה לפיטוריו.

זמר ומעריץ גדול של אשר מזרחי היה הזמר התוניסאי היהודי הדגול, ראול ז'ורנו. בראיון לטלוויזיה הישראלית לסרטי "מקרתגו לירושלים" מ-1993, הוא מספר שאשר מזרחי היה "אחד משלושת המלחינים הגדולים בתוניסיה" ומציין ש"רק אשר מזרחי, ורק הוא, ידע והיה מסוגל לשיר בבגדאדית, שירה ערבית מסובכת במיוחד".

אשר מזרחי זכה למספר מדליות הוקרה, ואת החשובה מכולן, "נישן איפ-טיכר", העניק לו הביי (השליט) התוניסאי. בפברואר 1957, שנה לאחר שתוניסיה זכתה לעצמאותה מצרפת, ביקר נשיא הרפובליקה החדשה חביב בורגיבה בשכונה היהודית ובבית הספר "אור-תורה". שארל חדד, נשיא הקהילה היהודית בתוניס כותב בספרו "צרפת-ישראל-תוניסיה, שלושה אהבות" (עמ' 166) שאשר מזרחי נענה לבקשתו וחיבר שיר בערבית במיוחד לביקור זה. הנשיא חביב בורגיבה נהנה מאוד והופתע במיוחד מהערבית העדינה והעשירה השגורה בפי של מזרחי.

בשנת 1967, אחרי מאמצים רבים ובעזרת אותו שארל חדד, שהיה עורך דין במקצועו, חזר אשר מזרחי לישראל אחרי היעדרות של כארבעים שנה. הוא הגיע לארץ באוגוסט של אותה שנה, שבועות ספורים אחרי מלחמת ששת הימים. במרסיי שבדרום צרפת הספיק להקליט כמה שירים וכן את "סדר העבודה" ליום הכיפורים, כ"תשלום" לשארל חדד עבור עזרתו בסידור ניירותיו. מצבו הבריאותי היה כבר רופף אך הוא הספיק לסייר במחוזות נעוריו בין סמטאות העיר העתיקה, הכותל וימין משה. בחג שמחת תורה תשכ"ח שמע ממיטת חוליו את ההקפות שנערכו לראשונה ליד שער יפו. למחרת הלך לעולמו.

באותה שנה הודפסה מהדורה חדשה של ספרו "מעדני מלך". הספר הופץ בשבת "זכור", שבת שהוקדשה במספר בתי כנסת בירושלים לזכרו של אשר מזרחי. הספידו אותו גדולי הרבנים הספרדים בארץ: ר' עובדיה יוסף, ר' דוד שלוש, ר' דוד גז, והרב הראשי לירושלים דאז, ר' אליהו פרדס. השנה, ששים שנה לאחר הופעת "מעדני מלך" לראשונה, עדיין ניתן לשמוע את פיטיו של אשר מזרחי בכל הקהילות הספרדיות והמזרחיות בארץ וברחבי העולם.

על השירים שבערב הזה

לא ניתן לסכם את יצירתו הענפה של אשר מזרחי בערב אחד. לתכנית זו נבחרו דוגמאות מעטות של שני היבטים ביצירתו: הפיוט והשיר בלדינו. אשר מזרחי חיבר פיוטים אשר הולחנו על ידי מלחינים שונים, הותאמו ללחנים של שירים משלו בערבית או לשירים בערבית מאת מחברים אחרים. בין המלחינים המזוהים ביותר עם אשר מזרחי יש להזכיר את רחמים עמאר (1898-1976), שהיה שותפו בימי נעוריו בירושלים, בטרם אשר מזרחי עזב לתוניס. שירים שנולדו מהשותפות הזאת, כמו "אנא בחסדך", "לאורח חיים תודיעני" ו"נגילה הללויה" נחשבים לקלסיקה בקרב החזנים והפייטנים של הנוסח המכונה כיום "ספרדי-ירושלמי" בארץ ובתפוצות.

אשר מזרחי היה מצוי מאוד במוסיקה הערבית העירונית החדשה אשר התפתחה במצריים בשנות

ה-20 וה-30 של המאה העשרים וכבשה את העולם הערבי בסערה באמצעות ההקלטות המסחריות והסרטים המוזיקליים. הוא התאים טקסטים בעברית ליצירותיהם של גדולי המלחינים של מצרים ובעיקר לשירים של מחמד עבדל ווהאב ולשירים שפרסמה בקולה הזמרת הדגולה אום כולת'ום, כגון "יפרח יא קלבי" מאת ריאד אל סונבאטי ואחמד ראמי ("יפרח וירבה" במילים של אשר מזרחי). כך, על כנפי הפיוטים של אשר מזרחי, חדרה המוזיקה הערבית המורכבת הזאת לבתי הכנסת הספרדיים בירושלים, בתוניס ובעוד מקומות, והפכה למרכיב חשוב ברפרטואר של שירת הקודש היהודית הספרדית המודרנית.

אך בתוניס, שבה ישב אשר מזרחי, התקיימו לצד המוזיקה המצרית המודרנית זרמים מוזיקליים אחרים, אשר הרכיבו פסיפס מרתק. שירים עממיים מקומיים עם יסודות ברברים וכפריים התערבבו עם המסורת האנדלוסית העתיקה וזו ספגה שרידים מהתרבות המוזיקלית של השלטון התורכי העות'מאני. על כל אלה נוספו שנסונים צרפתיים שהביאה התרבות הקולוניאלית, ביחד עם שירים ספרדים בניחוח פלמנקו. אמנים יהודים רבים, שסבבו סביב אשר מזרחי ושרו משיריו, נמנו עם האליטה של אמני השירה התוניסאית על כל גווניה, באמצע המאה העשרים. מכל המקורות הרבגוניים הללו ינק מזרחי לחנים לשיריו בסגנון התוניסאי, כגון שירו המפורסם "למולדת שובי רוני", או השירים שהותאמו להם לחנים של שירי המלחין והזמר התוניסאי הגדול הדי ז'ויני (Hedi Jouini) שחי בשנים 1909-1990 הכלולים בתכנית של הערב.

מעט שירי לדינו חיבר אשר מזרחי, אבל המעט הזה מחזיק את המרובה, שכן שירים אלו מוכרים וידועים, ולרוב הוקלטו מספר פעמים. עדות מוצקה לכך שהוא זה שחיבר את השירים הללו אנו מוצאים במכתב ששלח מתוניס לבתו שרה בירושלים בשנת 1957, ובו הוא קובל על כך שמשדרים את השירים שלו בלדינו ב"קול ישראל" מבלי לציין את שמו כמחבר.

השירים בלדינו של אשר מזרחי הם בתבניות המסורתיות של שירים בלדינו מן המאה העשרים, הכוללים לרוב בתים של ארבע שורות החוזרות ביניהן. מעניין במיוחד הוא המקרה של השיר "לה חב'רוניקה" המוכר בקרב החוקרים בשם Venganza de la novia, "נקמתה של הכלה". שיר זה, המגולל סיפור טראגי של רצח איש צעיר במסיבת כלולותיו על ידי ארוסתו הקודמת (והמאוכזבת) מזכיר מאוד במתכונתו ובשפתו את הרומנסות הספרדיות העתיקות. יש הטוענים שמדובר בסיפור אמיתי שהתרחש בחברון (אולי אפילו בראשית המאה העשרים). השערה זו לא הוכחה עד היום אבל עובדה היא שהשיר, שיצחק לוי פרסם באוסף "שירים יהודים ספרדיים" (כרך ראשון 1959), מוכר בעיקר למידענים ירושלמים.

גם לשיר "יו מי פואי פארה מארסילייה", המספר על המסע הימי של גבר גאוותן מהמזרח התיכון אל דרום צרפת ועל חיי הפאר שלו שם, מותאם לחן נפוץ ביותר בכל המרחב העות'מאני. ללחן הזה חוברו טקסטים בערבית, בתורכית, בסרבית ועוד. בארץ מכירים אותו כאחד הלחנים לשירו של חיים נחמן ביאליק "יש לי גן ובאר יש לי", אשר התפרסם בביצוע של הזמרת ברכה צפירה והפסנתרן נחום נרדי. מאחורי השיר הזה סיפור מעשה שסופר על ידי בתו של אשר מזרחי. בהיותה קטנה היא נהגה להתלוות לאביה לסיורים בירושלים. פעם אחת הגיעו לבית ברחוב החבשים בירושלים כדי לפגוש מוזיקאי מסוים. זה האחרון ישב ליד הפסנתר וניסה לפענח לחן שאשר מזרחי השמיע לו בעוד. אמנם בתו לא זוכרת מי היה המוזיקאי אך היא זוכרת היטב שאביה לימד אותו היה הלחן של "יש לי גן ובאר יש לי".

התכנית

תקסים ופישוריפ מאהור מאת **גאזי גיראי חאן** (תורכיה) לעוד ולקאנון

"יפרח וירבה", לחן "יפרח יא קלבי" מאת **ריאד אל-סונבאטי** במקאם נהוואנד

שר: **דוד מנחם**

"אל חיש רחמה נא", במקאם קורד

שר: **דוד מנחם**

"תחינתי שמעה יה אל", לחן "תחת אליאסמינה" מאת **הדי ז'וני**

שר: **משה לוק**

"למולדת שובי רוני", לחן "לאמוני אללי יגירו מני" מאת **הדי ז'וני**

שר: **משה לוק**

"אנא בחסדך", לחן של **רחמים עמאר** במקאם חיג'אז קאר

שרה: **הדס פל-ירדן**

"פוב'יריטה מוצ'אצ'יקה" (לה חב'רוניקה)

שרה: **הדס פל-ירדן**

"החש קיבוץ", לחן: "באלאש תיבוסני" מאת **מחמד עבדל וואהב**

שר: **דוד מנחם**

"לאורח חיים תודיעני", לחן: "תביעיני ליה" במקאם קורד, מיוחס **לרחמים עמאר**

שר: **דוד מנחם**

"סינקו אנייום די אמיסטאד"

שרה: **הדס פל-ירדן**

"יו מי פואי פארה מארסיליה"

שרה: **הדס פל-ירדן**

"יה חביבי האל מלך הרחמן" / "נגילה הללויה"

לחנים של **רחמים עמאר** במקאם קורד ובמקאם חוואם

שרים: **דוד מנחם ומשה לוק**

האמנים

אלעד גבאי, קאנון, שירה, הפקה וניהול מוזיקלי

בן למשפחת חזנים, למד קאנון אצל הנגן היהודי העירקי הדגול אברהם סלמן והמשיך את לימודיו במוזיקה תורכית קלסית באיסטנבול. בעל תואר ראשון במוזיקה מאוניברסיטת בר-אילן. מרבה לנגן בהרכבים שונים של מוזיקה מזרחית קלאסית בישראל (כגון אנסמבל "שחרית") ובחו"ל, חלקם בהנהגתו. הוא גם מלחין, והפיק תקליטור מיצירותיו עם להקתו "קדם". מופיע באופן תדיר כאמן אורח של להקות מוזיקת עולם באירופה.

משה אריאל לוק, שירה

בן למשפחת פייטנים, למד את הוראת הפיוט בפרויקט "קהילות שרות" שיסדה קרן אבי-חי. כיום ממשיך בלימודיו ב"מרכז העולמי ליהדות צפון אפריקה" אצל גדולי הפייטנים של יוצאי מרוקו בישראל: רבי חיים לוק, רבי חיים ביטון, ורבי מאיר עטיה. הוא מלמד את נושא הפיוט במשרד החינוך ומשמש חזן בבית הכנסת "אוהל יחיאל" במבשרת ציון.

ר' דוד מנחם, שירה ונאי

נכדו של אחד מגדולי החזנים של יהודי בבל במאה העשרים, ר' גורגי יאיר ז"ל, ממנו ינק את מסורת השירה היהודית העיראקית. הוא מוסמך לרבנות ועומד לסיים את הכשרתו כדיין. משמש חזן ופייטן בבתי הכנסת הספרדיים בירושלים וידוע כמומחה ל"שירת הבקשות". היה תלמיד לדינות ב"מרכז הרב". מרבה לנגן עם הפייטן משה חבושה ועם ותיקי המוזיקאים מקרב יהודי עיראק בישראל. משמש מדריך בכיר בפרויקט "קהילות שרות" של קרן אבי-חי וחבר באנסמבל "שחרית".

הדס פל-ירדן, שירה

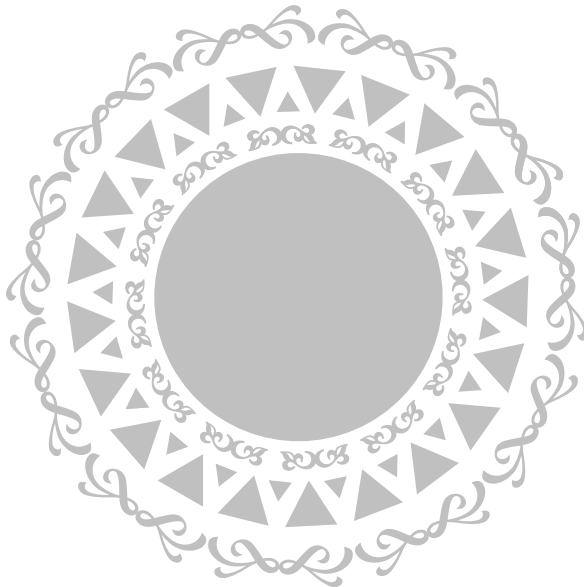
זמרת שירי לדינו וחוקרת השירה הזאת. בשש השנים האחרונות חייתה באיסטנבול, הופיעה והשתלמה שם בתחומי המוזיקה התורכית. למדה בקונסרבטוריון של האוניברסיטה הטכנית באיסטנבול כסטודנטית למוזיקה עממית תורכית, מוזיקה עות'מאנית, ותורת המקאם הטורקי. בשנת 2002 החלה את לימודי הדוקטורט במחלקה למוזיקה באיסטנבול וכיום משלימה את כתיבת התיזה. בשנת 2003 יצא לאור בחברת "קאלאן" התקליטור של שירי לדינו Yahudje בביצועה ובניהולה, בליווי אנסמבל "סאז אנדלרי". בעקבותיו יצאה עם האנסמבל התורכי למסע קונצרטים ברחבי העולם. השתתפה במספר פרויקטים בינלאומיים עם המלחין והכנר ג'יהט אשקין, ביצעה שיר עממי תורכי באלבומו והופיעה בקונצרט של שירי לדינו ללחניו החדשים של אשקין. ביצעה גם יצירות מודרניות על נושאים תורכיים ויהודיים שהלחין קמרון אינג'ה, מבכירי המלחינים בעולם כיום, והשתתפה בתקליטור שלו העומד לצאת לאור בארה"ב.

יניב רבה, עוד

גדל על מזמורי הפיוטים מבית אביו ובאמצע שנות העשרים לחייו החל ללמוד לנגן על עוד. בשנים האחרונות מתעמק בלמידת המוזיקה התורכית ונגינתה כתלמידים של נגן העוד יורדל טוקג'אן באיסטנבול ושל פרופ' וולטר זאב פלדמן בירושלים. כיום יוצר לחנים מקוריים ומנגן מוזיקה תורכית ובלקנית, שירי לדינו ועוד, באנסמבלים שונים.

משה נורי – דרבוקה וכלי הקשה

למד עם מורים שונים בהודו ובספרד, שם גם ניגן עם מספר הרכבים. משלב טכניקות שונות המושפעות ממוסיקה פרסית, תורכית, הודית, עיראקית, ג'אז ורוק. מלמד נגינה על כלי הקשה ומנגן בכמה הרכבים בארץ, בהם "מסאלה" – הרכב הודי, אנסמבל "אלגרה", ו"אנדרלמוסיה" במופע "שחוק עשה לי אלהים" עם ג'קי לוי.

יוזמה ויעוץ: יעקב אסל
עריכת התוכניה: רותי פריד
עורך: פרופ' אדוין סרוסי

מרכז לחקר המוסיקה היהודית

בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי, ת"ד 39105, ירושלים 91390
טל': 02-6585059 פקס: 02-5611156 www.jewish-music.huji.ac.il